ВІДОКРЕМЛЕНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ

Відокремлені додатки – це ті, які мають значення винятку й уведені за допомогою прийменників ***крім, окрім опріч, замість, за винятком, на відміну від, особливо, наприклад, зокрема***. (*Микола, **замість панського лану**, вийшов на своє поле. **Окрім кімнат для навчання й відпочинку**, споруджено літній і зимовий басейни)*.

Додатки відокремлюються **комами**.

Здебільшого **відокремлюються обставини** виражені дієприслівником, дієприслівниковим зворотом, а також іменником у непрямих відмінках чи прислівником

Обставини відокремлюються **комами.**

Зауважте!

Дієприслівники легко визначити за суфіксами ***-учи (-ючи), -ачи (-ячи), -ши:*** *співа**ючи**, леж**ачи**, прийшов**ши**.*

Обставини, виражені	Відокремлюються комами	Не відокремлюються комами
дієприслівником	як перед присудком, так і після нього: *Падаючи, сніжинки витанцьовували вальс. Полягали спати, повечерявши.*	із значенням способу дії (відповідає на питання **як?**) після присудка: *Пішов козак сумуючи. Цю вправу виконують лежачи.*
дієприслівниковим зворотом	як перед присудком, так і після нього: *Чому ліси чекають мене знову, на щит піднявши сонце і зорю. Швидко повечерявши, полягали спати.*	фразеологічного типу: *Годі вже панами сидіти згорнувши руки*
прислівником, іменником у непрямих відмінках (частіше з прийменником)	із значенням уточнення місця, часу чи способу дії (при цьому обставин має бути не менше двох, другу з яких відокремлюємо, бо вужча за значенням, конкретніша): *Десь за селом, на гонах далеких, гасло сонце. Лис Микита обережно, лисячим звичаєм, виліз з нори. Зустрінемось за декілька днів, у п'ятницю*	якщо обставини різні за значенням (перша обставина часу, а друга – місця чи навпаки): *Серед ночі над степом ані хмаринки*.

Зауважте!

Не відокремлюємо дієприслівникові звороти-обставини, що приєднані сполучником ***і*** як однорідний член речення до інших обставин: *Бійці боролись мужньо* ***і*** *не шкодуючи свого життя.*

За бажанням автора відокремлюємо обставини, що введені словами ***всупереч, наперекір, попри, залежно від, відповідно до, згідно з, у зв'язку з, на відміну від, особливо:***

Звідси, особливо вночі, у всій своїй величі й красі виступає давній та вічно молодий Київ. Кожний етап змагання треба проходити згідно з правилами.

Обов'язково відокремлюємо обставина з прийменниками **починаючи з, закінчуючи, незважаючи на**:

Незважаючи на несприятливу погоду, ми все ж таки поїхали відпочивати до моря.

Відокремлення означень

Означення виражені	Відокремлюємо комами	Не відокремлюємо комами
Узгоджені означення		
дієприкметниковим зворотом	після означуваного слова: *День, залитий сонячним теплом, поволі згасав.*	перед означуваним словом: *Залитий сонячним теплом день поволі згасав.*
декількома прикметниками чи дієприкметниками	після означуваного слова, якщо перед ним уже є означення: *Досвітні огні, переможні, урочі, прорізали темряву ночі.*	якщо перед означуваним словом немає означення, то відокремлення залежить від бажання автора: *Огні переможні, урочі прорізали темряву ночі* й *Огні, переможні, урочі, прорізали темряву ночі.* (такі означення частіше відокремлюємо, ніж не відокремлюємо)
прикметником, дієприкметником, дієприкметниковим зворотом	як перед, так і після означуваного слова, вираженого **особовим займенником**: ***Вона**, стримана й чемна, була дуже вродливою з лиця. Стримана й чемна, **вона** була дуже вродливою з лиця. Щасливі, **ми** залишали футбольне поле.* Означуване слово-займенник може бути пропущене: *Окрилений, покидаю своє весняне пристанище й вирушаю додому.*	
прикметником, дієприкметником, дієприкметниковим зворотом	якщо між означенням і означуваним словом стоять інші члени речення: *Осяяний сонцем, перед нами розкрився зовсім новий світ. Зорі спадали з неба, білі, непрозорі, і клалися в намети.*	

Неузгоджені означення		
іменниками в непрямих відмінках (з прийменниками чи без них)	як перед, так і після означуваного слова: *В окулярах і в чорному платті, трохи намірна, Ліда нагадувала класну наглядачку старих часів. Вийшов з хати дід Грицай, в одній сорочці, у синіх штанях.*	
інфінітивом	перед яким **можна** поставити **а саме**: *Нам випала завидна роль – бути біля джерела оновлення життя. Це вже звичка в мене була така – поговорити!*	перед яким **не можна** поставити **а саме**: *Стала наближатися година вирушати в дорогу.*

Зауважте!

Означення, виражене дієприкметником чи дієприкметниковим зворотом, що стоїть перед означуваним словом, відокремлюємо комами лише тоді, коли воно має обставинний відтінок причини (перед означенням можна поставити слова **будучи, бувши**): *Знесилений, кінь зупинився. Налякані громом, курчата збилися докупи*.

Перед непоширеними означеннями, що стоять у кінці речення, ставимо, як правило, **тире**: *Великі асигнування передбачено на розвиток металургії – чорної та кольорової.*

Для відокремлення означення визначальними є такі критерії:

- Чим виражене означення (прикметником, дієприкметником чи дієприкметниковим зворотом; іменником у непрямих відмінках);
- Кількість означень (одне чи декілька);
- Місце означення щодо означуваного слова (перед ним, після нього чи на відстані від нього);
- Чим виражене означуване слово (іменником, займенником чи пропущене, уявне).

Відокремлення прикладок

Прикладка – різновид означення, тож і відокремлюється в тих же випадках, що й означення.

поширені прикладки після означуваного слова (***коми***)	*Солов'ї, ці невтомні співці весни і кохання, заливисто перетьохкають у вербах.*
поширені прикладки, що стоять перед означуваним словом і мають обставинний відтінок причини (***коми***)	*Оптимістка за характером, Соломія знала лише один спосіб перемогти – зробити краще.*
поширені прикладки в кінці речення, якщо перед ними можна вставити а саме (***тире***)	*Я тільки тепер побачив село – нужденну купку солом'яних стріх.*
прикладки, уведені словами **або, тобто, чи, наприклад, особливо, на ім'я, на прізвище, як-от, а саме** (***коми***)	*Лінгвістика, або мовознавство, допомагає пізнавати закони мислення.*
прикладки, що стосуються особового займенника (***коми)***	*Щасливиця, я маю трохи неба і дві сосни в туманному вікні.*
прикладки, що розпочинаються словом **як**, якщо мають обставинний відтінок причини (***коми***)	*Як досвідчений драматург, Кочерга будує свій твір на контрастному поєднанні драматичних і підкреслено комічних сцен.*

Зауважте!

1. Не відокремлюємо прикладки зі словом **як**, коли вони не мають відтінку причини (такі прикладки відповідають на питання **у ролі кого? у ролі чого?**): *Тут ідеться про Шевченка як художника.*
2. Не відокремлюємо власні назви, якщо вони стоять після означуваного слова: *Космонавт Леонід Каденюк відвідав технічний ліцей НТУУ «КПІ» м. Києва.* Відокремлення таких власних назв можливе, якщо їх ужито для уточнення пояснення загального іменника: *Мій сусід, Григорій Шиян, вирішив узагалі не покидати старої хати на високім пагорбі.*